IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 23 Issue 01 AVGUST 2026

БАНК ИНВЕСТИЦИЯ ФАОЛИЯТИНИНГ ШАКЛЛАРИ, ТУРЛАРИ ВА МОЛИЯЛАШТИРИШ МАНБАЛАРИ

Рахманов Равшан
Тошкент Кимё халқаро университети магистранти
е-почта: ravshanbek1411@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.21769606

Аннотатсия: Мазкур мақолада банк инвестиция фаолиятининг иқтисодий моҳияти, унинг асосий шакллари, турлари ҳамда молиялаштириш манбалари таҳлил қилинган. Тижорат банкларининг инвестиция жараёнидаги ўрни, инвестиция фаолияти самарадорлигига таъсир этувчи омилллар ва уни ривожлантиришнинг устувор йуналишлари ёритилган. Шунингдек, банк инвестиция фаолиятини такомиллаштириш бўйича амалий таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.
Калит сўзлар: банк, инвестиция, инвестиция фаолияти, тижорат банки, молиялаштириш манбалари, инвестиция сиёсати, инвестиция лойиҳаси, қимматли қоғозлар, инвестицион кредит, капитал қўйилмалар.

Аннотация: В статье исследованы экономическая сущность инвестиционной деятельности банков, её основные формы, виды и источники финансирования. Рассмотрены роль коммерческих банков в инвестиционных процессах, факторы, влияющие на эффективность инвестиционной деятельности, а также приоритетные направления её развития. Предложены практические рекомендации по совершенствованию инвестиционной деятельности банков.
Ключевые слова: банк, инвестиции, инвестиционная деятельность, коммерческий банк, источники финансирования, инвестиционная политика, инвестиционный проект, ценные бумаги, инвестиционный кредит, капитальные вложения.

Abstract: This article examines the economic essence of bank investment activity, its main forms, types, and sources of financing. It analyzes the role of commercial banks in investment processes, the factors affecting the efficiency of investment activities, and the priority directions for their development. The paper also provides practical recommendations for improving bank investment activities.
Keywords: bank, investment, investment activity, commercial bank, financing sources, investment policy, investment project, securities, investment loan, capital investment.

Кириш: Жаҳон иқтисодиётининг глобаллашуви, молия бозорларининг жадал ривожланиши ва инвестиция муҳитининг такомиллашиб бориши тижорат банклари инвестиция фаолиятини янада ривожлантиришни тақозо етмоқда. Банклар иқтисодиётнинг турли тармоқларини молиявий ресурслар билан таъминлаш, инвестиция лойихаларини қўллаб-қувватлаш ҳамда мамлакатда иқтисодий ўсишни таъминлашда муҳим молиявий воситачи сифатида фаолият юритади. Шу боис банк инвестиция фаолиятининг шакллари, турлари ва молиялаштириш манбаларини илмий жиҳатдан тадқиқ етиш долзарб аҳамият касб етади.

Мамлакатимизда иқтисодиётни модеринизация қилиш, хусусий секторни қўллаб-қувватлаш, инвестиция муҳитини яхшилаш ва банк-молия тизимини халқаро стандартлар асосида такомиллаштириш бўйича кенг кўламли ислоҳотлар амалга оширилмоқда. Ушбу жараёнларда тижорат банкларининг инвестиция фаоллигини ошириш, инвестиция

ресурсларини самарали тақсимлаш ва молиялаштириш манбаларини диверсификация қилиш муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

Банк инвестиция фаолияти нафақат иқтисодиёт тармоқларини узоқ муддатли молиявий ресурслар билан таъминлайди, балки янги ишлаб чиқариш қувватларини яратиш, инновацион лойиҳаларни молиялаштириш, аҳоли бандлигини ошириш ва рақобатбардош иқтисодиётни шакллантиришга ҳам хизмат қилади. Шу билан бирга, инвестиция фаолиятини самарали ташкил этиш банклардан инвестиция рискларини бошқариш, ресурслардан оқилона фойдаланиш ва инвестиция портфелини диверсификация қилиш талаб етади.

Мазкур мақоланинг мақсади банк инвестиция фаолиятининг иқтисодий моҳиятини очиб бериш, унинг асосий шакллари ва турларини таҳлил қилиш, молиялаштириш манбаларини ўрганиш ҳамда инвестиция фаолияти самарадорлигини оширишга қаратилган илмий-амалий таклиф ва тавсияларни ишлаб чиқишдан иборат.

Асосий қисм: Тижорат банкларининг инвестиция фаолияти турли шаклларда намоён бўлади ва у банкнинг стратегик мақсадлари, ресурс салоҳияти, рискка муносабати ҳамда мамлакат молия бозорининг ривожланганлик даражаси билан белгиланади. Банк инвестиция фаолиятининг иқтисодий мазмунини чуқурроқ англаш, унинг амалий механизмларини таҳлил қилиш ва ривожлантиришнинг самарали йўналишларини белгилаш имконини беради. Шу боис, мазкур бўлимда банк инвестиция фаолиятининг асосий шакллари, турлари ва молиялаштириш манбалари илмий жиҳатдан ёритилади.

Банк инвестиция фаолиятининг энг кенг тарқалган шаклларидан бири инвестицион кредитлаш ҳисобланади. Ушбу шаклда тижорат банклари корхона ва ташкилотларнинг инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш учун узоқ ёки ўрта муддатли кредитлар ажратади. Инвестицион кредитлар асосий воситаларни янгилаш, янги ишлаб чиқариш қувватларини яратиш, техник ва технологик модернизация қилиш, инфратузилмани ривожлантириш, экспортга йўналтирилган ҳамда импорт ўрнини босувчи маҳсулотлар ишлаб чиқаришни молиялаштиришда муҳим аҳамиятга эга. Мазкур шакл банк инвестиция фаолиятининг реал сектор билан энг яқин боғланган йўналиши ҳисобланади.

Банк инвестиция фаолиятининг яна бир муҳим шакли қимматли қоғозларга инвестиция киритишдир. Бу ҳолатда банклар давлат қимматли қоғозлари, корпоратив облигациялар, акциялар, депозит сертификатлари ва бошқа молиявий инструментларни сотиб олиш орқали инвестиция портфелини шакллантиради. Ушбу шаклнинг аҳамияти шундаки, у банкларга активларни диверсификация қилиш, ликвидлиликни сақлаш, қўшимча даромад олиш ва молия бозоридаги иштирокини кенгайтириш имконини беради. Давлат қимматли қоғозларига инвестиция киритиш нисбатан паст рискли йўналиш ҳисобланса, корпоратив қимматли қоғозлар юқорироқ даромад ва айни вақтда юқорироқ риск даражаси билан ажралиб туради.

Тижорат банкларининг инвестиция фаолиятида лойиҳавий молиялаштириш ҳам алоҳида ўрин тутади. Лойиҳавий молиялаштиришда банк кредитни асосан лойиҳанинг келгусидаги пул оқимлари ҳисобига қайтарилишини назарда тутган ҳолда ажратади. Бунда кредит таъминоти сифатида анъанавий гаровдан кўра лойиҳанинг иқтисодий самарадорлиги, бизнес-режаси, пул оқимлари ва лойиҳанинг иштирокчилари муҳим аҳамият касб этади. Ушбу шакл йирик инвестиция ва инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишда, энергетика, транспорт, саноат ва қурилиш соҳаларида кенг қўлланилади.

Банк инвестиция фаолиятининг шакллари қаторига лизинг операциялари орқали инвестициялашни ҳам киритиш мумкин. Лизинг банк ёки унинг шўъба компанияси томонидан мижозга ускуна, техника, транспорт воситалари ва бошқа асосий воситаларни узоқ муддатли ижарага бериш орқали амалга оширилади. Бу шакл айниқса молиявий

ресурслари чекланган, аммо ишлаб чиқаришни кенгайтиришга эҳтиёжи юқори бўлган субъектлар учун қулай ҳисобланади. Лизинг орқали инвестициялаш банкка узоқ муддатли даромад манбаини яратади ва мижозлар базасини кенгайтириш имконини беради.

Шунингдек, банклар улушбай иштирок этиш шаклида ҳам инвестиция фаолиятини амалга ошириши мумкин. Бунда банк муайян корхона капиталида иштирок этади ёки инвестиция фондлари, қўшма корхоналар ва бошқа тузилмаларга улуш сифатида сармоя киритади. Мазкур шакл тижорат банклари учун нисбатан чекланган ва юқори рискли ҳисобланса-да, стратегик аҳамиятга эга лойиҳаларни қўллаб-қувватлашда муайян аҳамият касб этади. Айниқса, корпоратив бошқарув тизими ривожланган ва молиявий ҳисоботлар шаффоф бўлган шароитда улушбай инвестициялар келгусида юқори даромад манбаи бўлиши мумкин.

Банк инвестиция фаолиятини турли мезонлар бўйича таснифлаш мумкин. Биринчи мезонга кўра, инвестициялар реал ва молиявий инвестицияларга бўлинади. Реал инвестициялар ишлаб чиқариш воситалари, инфратузилма, қурилиш, ускуналар ва бошқа моддий активларга йўналтирилган сармояларни ўз ичига олади. Молиявий инвестициялар эса акциялар, облигациялар, депозит сертификатлари, векселлар ва бошқа молиявий активларга йўналтирилади. Реал инвестициялар иқтисодиётнинг ишлаб чиқариш салоҳиятини оширишга хизмат қилса, молиявий инвестициялар банк активларининг бозор қиймати ва ликвидлилигини таъминлашда муҳим ўрин тутади.

Иккинчи мезон бўйича банк инвестициялари қисқа муддатли, ўрта муддатли ва узоқ муддатли турларга ажратилади. Қисқа муддатли инвестициялар, одатда, ликвидлиликни сақлаш ва вақтинча бўш маблағларни самарали жойлаштириш мақсадида амалга оширилади. Ўрта ва узоқ муддатли инвестициялар эса стратегик аҳамиятга эга бўлиб, асосан инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш, капитал қўйилмаларни таъминлаш ва узоқ муддатли даромад олишга қаратилган бўлади. Тижорат банклари учун муддат омиллари жуда муҳим, чунки жалб қилинган ресурслар таркиби ва активларнинг муддат жиҳатидан мослиги банк барқарорлигига бевосита таъсир кўрсатади.

Учинчи мезонга кўра, инвестициялар тўғридан-тўғри ва билвосита инвестицияларга бўлинади. Тўғридан-тўғри инвестицияларда банк муайян лойиҳа ёки активга бевосита маблағ йўналтиради. Билвосита инвестицияларда эса турли молиявий воситачилар, инвестиция фондлари, махсус молиявий компаниялар ёки жамоавий инвестиция механизмлари орқали иштирок этади. Амалиётда банклар тўғридан-тўғри инвестициялаш билан бирга, рискларни тақсимлаш мақсадида билвосита иштирок этиш шаклларидан ҳам фойдаланиши мумкин.

Тўртинчи мезон бўйича инвестициялар хусусий, давлат, аралаш ва халқаро иштирокдаги инвестициялар шаклида намоён бўлади. Агар тижорат банки хусусий капиталга асосланган бўлса, унинг инвестиция фаолияти хусусий инвестиция хусусиятига эга бўлади. Давлат улуши мавжуд банкларда эса давлат дастурлари ва устувор инвестиция лойиҳалари молиялаштирилишида иштирок юқори бўлиши мумкин. Халқаро молия институтлари, хорижий банклар ва донор ташкилотлар иштирокидаги инвестициялар эса молиялаштириш кўламини кенгайтириш ва замонавий тажрибани жалб этиш имконини беради.

Тижорат банклари инвестиция фаолиятининг самарали амалга оширилиши, аввало, унинг молиялаштириш манбаларига боғлиқ. Банк инвестиция фаолиятини молиялаштириш манбалари шартли равишда ўз маблағлари, жалб қилинган маблағлар ва қарз маблағларига ажратилади.

Банкнинг ўз маблағлари таркибига устав капитали, резерв фондлари, тақсимланмаган фойда ва бошқа ички молиявий ресурслар киради. Ушбу маблағлар инвестиция фаолиятининг энг барқарор молиялаштириш манбаи ҳисобланади. Чунки улар ташқи

мажбуриятлардан нисбатан мустақил бўлиб, банкка инвестиция қарорларини қабул қилишда кенгроқ имконият яратади. Бироқ ўз маблағларининг ҳажми чекланган бўлганлиги сабабли банклар фақат шу манбага таянган ҳолда кенг кўламли инвестиция фаолиятини амалга ошира олмайди.

Жалб қилинган маблағлар банк инвестиция фаолиятининг асосий ресурс манбаи ҳисобланади. Уларга юридик ва жисмоний шахслар депозитлари, талаб қилиб олингунча сақланадиган омонатлар, муддатли депозитлар ва жамғарма маблағлари киради. Тижорат банклари айнан ушбу маблағларни иқтисодиётнинг турли соҳаларига йўналтириш орқали молиявий воситачилик функциясини бажаради. Бироқ жалб қилинган маблағлар ҳисобидан узоқ муддатли инвестицияларни молиялаштиришда актив ва пассивларнинг муддат жиҳатидан номутаносиблиги юзага келиши мумкин. Шу сабабли банклар ресурс базаси барқарорлигини таъминлашга алоҳида эътибор қаратади.

Қарз маблағлари ҳам банк инвестиция фаолиятини молиялаштиришда муҳим ўрин тутади. Уларга бошқа банклардан олинган кредитлар, Марказий банк ресурслари, халқаро молия институтлари линиялари, хорижий кредитлар, облигациялар чиқариш орқали жалб қилинган маблағлар ва бошқа ташқи молиявий манбалар киради. Ушбу манбалар, айниқса, йирик ва узоқ муддатли инвестиция лойиҳаларини молиялаштиришда муҳим аҳамиятга эга. Бунда халқаро тикланиш ва тараққиёт институтлари, экспорт-кредит агентликлари ва хорижий инвестиция фондлари ресурсларидан фойдаланиш банкларнинг инвестиция имкониятларини сезиларли даражада кенгайтиради.

Банк инвестиция фаолиятини молиялаштириш манбаларини яна ички ва ташқи манбаларга ажратиш мумкин. Ички манбаларга банкнинг ўз капитали ва қайта инвестиция қилинган фойдаси кирса, ташқи манбаларга депозитлар, банклараро кредитлар, молия бозоридан жалб қилинган ресурслар ва халқаро молия институтлари маблағлари киради. Ички манбалар банк молиявий мустақиллигини оширса, ташқи манбалар инвестиция фаолияти кўламини кенгайтиришга хизмат қилади.

Тижорат банклари инвестиция фаолиятини молиялаштиришда синдикатлашган кредитлар, инвестиция фондлари билан ҳамкорлик, облигация чиқариш, секьюритизация, ислом молияси инструментлари каби замонавий молиявий механизмлардан ҳам фойдаланиши мумкин. Бу механизмлар рискларни тақсимлаш, ресурсларни диверсификация қилиш ва узоқ муддатли молиялаштириш имкониятларини кенгайтириш нуқтаи назаридан муҳимдир. Айниқса, молия бозори ривожланаётган шароитда банклар учун анъанавий депозит манбаларидан ташқари ресурс базасини кенгайтириш долзарб вазифа ҳисобланади.

Банк инвестиция фаолиятини ташкил этишда молиялаштириш манбалари билан бирга уларнинг нархи, барқарорлиги, муддати, ликвидлиликка таъсири ва риск даражаси ҳам муҳим аҳамиятга эга. Масалан, арзон ресурслар банк учун юқори маржа яратиши мумкин, аммо уларнинг муддати қисқа бўлса, узоқ муддатли инвестицияларни молиялаштиришда қийинчилик туғилади. Шунинг учун банк инвестиция фаолиятини самарали ташкил этишда ресурслар таркибини оптималлаштириш, актив ва пассивларни бошқариш тизимини такомиллаштириш ва барқарор ресурс базасини шакллантириш муҳим ҳисобланади.

Умуман олганда, тижорат банкларининг инвестиция фаолияти турли шакл ва турларда амалга оширилиб, уларнинг ҳар бири муайян иқтисодий мақсад ва молиявий механизмга эга. Инвестицион кредитлаш, қимматли қоғозларга сармоя киритиш, лойиҳавий молиялаштириш, лизинг ва улушбай иштирок этиш банк инвестиция фаолиятининг асосий шакллари сифатида намоён бўлади. Уларни молиялаштириш манбалари эса **банкнинг ўз маблағлари, жалб қилинган ресурслар, қарз маблағлари ва халқаро молиявий манбалардан ташкил топади**. Ушбу манбалардан самарали

фойдаланиш банк инвестиция фаолияти барқарорлиги ва даромадлилигини таъминлашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Банкларда инвестиция фаолиятининг шакллари

Инвестиция шакллари

T/p	Шакл	Мазмуни	Банк мисоли
1	Тўғридан-тўғри инвестиция	Банк корхонага бевосита капитал қўяди	Банк завод акциясини сотиб олади
2	Портфель инвестиция	Даромад олиш мақсадида қимматли қоғозларга сармоя	Облигация, акциялар сотиб олиш
3	Молиявий инвестиция	Қимматли қоғозлар орқали инвестиция	Давлат облигациялари
4	Реал инвестиция	Ишлаб чиқариш, инфратузилмага сармоя	Лизинг, қурилишни молиялаштириш

Инвестиция турлари

T/p	Тур	Таъриф	Хусусият
1	Қисқа муддатли	1 йилгача	Ликвидлик юқори
2	Узоқ муддатли	1 йилдан ортиқ	Даромад юқори, риск катта
3	Рискли инвестициялар	Акция, крипто ва ҳ.к.	Даромад юқори, хавфли
4	Кам рискли	Депозит, облигация	Барқарор, лекин кам даромад

Инвестициялар икки асосий турга бўлинади:

- Молиявий
- Реал инвестициялар

Банкларда инвестицияни молиялаштириш манбалари

Молиялаштириш манбалари

T/p	Манба	Тури	Мисол
1	Ўз маблағлари	Ички	Банк капитали, фойда

2	Қарз маблағлари	Ташқи	Кредитлар
3	Жалб қилинган маблағлар	Ташқи	Депозитлар
4	Давлат маблағлари	Марказлашган	Бюджет маблағлари
5	Хорижий инвестициялар	Ташқи	FDI, халқаро кредитлар
6	Ностандарт манбалар	Замонавий	Лизинг, венчур

Бугунги кунда республикамизда фаолият олиб бораётган давлат улуши мавжуд тижорат банклари ҳамда бошқа, хусусий банкларнинг 2024-2025 йиллардаги активлари, кредитлар, депозитлар ва капиталларнинг йиллик қиёсий солиштирма жадвали келтирилган.

Республикамиздаги тижорат банкларининг асосий кўрсаткичлари

млрд. сўм

Т/р	Манбалар	01.12.2024 й.	01.12.2025 й.	Фарқи
1	**Активлар**			
	Жами	**751 736,1**	**892 939,3**	119%
	шундан:			
	Давлат улуши мавжуд банклар	497 436,2	576 267,8	116%
	бошқа банклар	254 300,0	316 671,6	125%
2	**Кредитлар**			
	Жами	**525 886,5**	**595 309,4**	113%
	шундан:			
	Давлат улуши мавжуд банклар	363 938,6	401 863,5	110%
	бошқа банклар	161 947,9	193 446,0	119%
3	**Депозитлар**			
	Жами	**297 395,6**	**390 993,1**	131%
	шундан:			
	Давлат улуши мавжуд банклар	150 648,4	205 892,8	137%
	бошқа банклар	146 747,2	185 100,3	126%
4	**Капитал**			
	Жами	**112 989,1**	**133 121,0**	118%
	шундан:			

	Давлат улуши мавжуд банклар	70 182,8	80 458,1	115%
	бошқа банклар	42 806,3	52 662,8	123%

Ушбу маълумотлар асосида тижорат банклари инвестиция фаолиятини молиялаштириш манбаларини баҳолашда, инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш қобилятини ўрганишда, таҳлил қилиш мумкин.

Активлар таҳлили

- 2024 йил - 751 736,1 млрд сўм
- 2025йил - 892 939,3 млрд сўм
- Ўсиш: +19%

Банк тизими умумий ҳажми кенгайган, Айниқса, бошқа (хусусий) банклар тезроқ ўсган (125%) бу бозорда рақобат кучайганини кўрсатади.

Кредитлар таҳлили

- 2024йил - 525 886,5 млрд сўм
- 2025йил -595 309,4 млрд сўм
- Ўсиш: +13%

Кредитлаш ҳажми ўсган, лекин активларга нисбатан секинроқ. Давлат банклари: 110%, Хусусий банклар: 119% Демак: Хусусий банклар кредит бозорида фаолроқ

Депозитлар таҳлили

- 2024йил -297 395,6 млрд сўм
- 2025йил -390 993,1 млрд сўм
- Ўсиш: +31%

Жуда юқори ўсиш — бу аҳоли ва бизнес ишончи ошганини кўрсатади, Давлат банклари: 137% (энг юқори), Хусусий банклар: 126% Бу нима дегани? Аҳоли ҳали ҳам давлат банкларига кўпроқ ишонади.

Капитал таҳлили

- 2024йил -112 989,1 млрд сўм
- 2025йил -133 121,0 млрд сўм
- Ўсиш: +18%

Банклар ўз молиявий барқарорлигини кучайтирган, Хусусий банкларда ўсиш тезроқ (123%), Давлат банклари бироз секин (115%)2024–2025 йилларда тижорат банклари фаолиятида барқарор ўсиш кузатилди. Активлар 19 фоизга, кредитлар 13 фоизга, депозитлар 31 фоизга ва капитал 18 фоизга ошган. Айниқса, депозитлар ҳажмининг юқори суръатларда ўсиши банк тизимига бўлган ишонч ортиб бораётганини кўрсатади. Шу билан бирга, хусусий банклар активлар, кредитлар ва капитал ўсиш суръатлари бўйича давлат банкларига нисбатан юқори натижаларга эришган. Бу эса банк секторида рақобат муҳитининг кучайиб бораётганини англатади.

Манба:*Ўзбекистон Республикаси Марказий банки статистика бюллетини (5.1.2-жадвал)*

Тижорат банкларида инвестиция фаолиятини баҳолашда NPV ва IRR кўрсаткичларидан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, кредит портфели ўсиши ва депозитлар ҳажмининг ортиши инвестиция лойиҳаларининг молиявий самарадорлигини оширади. Ҳисоб-китобларга кўра, NPV мусбат ва IRR дисконт ставкадан юқори бўлган ҳолларда банк инвестициялари иқтисодий жиҳатдан мақбул ҳисобланади

NPV (Net Present Value) формуласи

$$NPV = \sum_{t=1}^{n} \frac{CF_t}{(1+r)^t} - I_0$$

Бу ерда:
- CF_t – ҳар йиллик пул оқими
- r – дисконт ставка (масалан, 15–20%)
- I_0 – бошланғич инвестиция

Агар NPV > 0 бўлса → инвестиция фойдали

IRR (Internal Rate of Return)

$$0 = \sum_{t=1}^{n} \frac{CF_t}{(1+IRR)^t} - I_0$$

Бу – шундай ставкаки, унда NPV = 0
- IRR > банк фоиз ставкасидан юқори → инвестиция қабул қилинади

(5.1.2-жадвал) бўйича **кредит портфели тармоқлар бўйича таҳлил**

Ўсиш драйверлари:

Энг юқори ўсиш:
- Қурилиш → +35%
- Жисмоний шахслар → +24%
- Қишлоқ хўжалиги → +21%
- Бошқа соҳалар → +26%

Бу соҳалар инвестиция учун энг жозибадор сегментлар

Пасайиш кузатилган соҳалар:
- Саноат → -4%
- Транспорт → -4%
- Коммунал хизматлар → -19%

Бу ерда: риск юқори, самарадорлик паст

Буни NPV ва IRR билан боғлаш

Банк инвестицияси = кредит бериш орқали пул оқими (cash flow)

Демак:
- Қайси соҳада ўсиш юқори → CF (пул оқими) юқори
- Қайси соҳа пасайган → CF паст ёки риск юқори

1-Мисол: Юқори ўсувчи соҳа (Қурилиш)

Шарт:
- Инвестиция: 50 млрд сўм
- Даромад: 12 млрд/йил
- Муддат: 5 йил
- Дисконт: 16%

Натижа:
- NPV → мусбат (~ +8 млрд)
- IRR → ~22%

Хулоса: Жуда самарали инвестиция

2- Мисол: Пасайган соҳа (Саноат)

Шарт:
- Инвестиция: 50 млрд
- Даромад: 7 млрд/йил

- Риск юқори
- Муддат: 5 йил

Натижа:

- NPV → манфий ёки 0 га яқин
- IRR → ~13–14%

Хулоса: Бу соҳада инвестиция шубҳали

Қонуният:

- Кредит портфели ўсиши ↑ → NPV ↑
- Риск юқори → IRR ↓

Тижорат банклари кредит портфелининг тармоқлар бўйича таҳлили шуни кўрсатадики, юқори ўсиш суръатларига эга бўлган соҳалар (қурилиш, жисмоний шахслар ва қишлоқ хўжалиги) инвестиция самарадорлигини оширади. Ушбу соҳаларда пул оқимлари барқарор бўлиб, NPV мусбат ва IRR юқори даражада шаклланади. Аксинча, пасайиш кузатилаётган тармоқларда инвестиция рисклари ортиб, NPV манфий ва IRR паст бўлиши мумкин. Шу боис, банклар инвестиция сиёсатини тармоқлар кесимида диверсификация қилишлари зарур.

ХУЛОСА

Мазкур мақолада тижорат банкларининг инвестиция фаолиятини ривожлантириш масалалари комплекс тарзда ўрганилди ва назарий, услубий ҳамда амалий жиҳатдан таҳлил қилинди. Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, тижорат банкларининг инвестиция фаолияти иқтисодиётни модернизация қилиш, ишлаб чиқариш қувватларини кенгайтириш, инфратузилмани ривожлантириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, шунингдек мамлакатда барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашда муҳим аҳамиятга эга.

Мақолада тижорат банклари инвестиция фаолиятининг назарий-услубий асослари ёритилди. Унда инвестиция фаолиятининг иқтисодий моҳияти, унинг банк фаолиятидаги ўрни, шакллари, турлари ва молиялаштириш манбалари таҳлил қилинди. Таҳлиллар шуни кўрсатдики, тижорат банкларининг инвестиция фаолияти фақатгина кредит ажратиш билан чекланиб қолмай, балки қимматли қоғозларга маблағ йўналтириш, лойиҳавий молиялаштириш, корпоратив иштирок, инфратузилма ва инновацион ташаббусларни қўллаб-қувватлаш каби кўп қиррали жараённи қамраб олади. Банк инвестиция фаолиятининг мазмуни унинг ресурс базаси, риск қабул қилиш даражаси, стратегик мақсадлари ва ташқи иқтисодий муҳит билан узвий боғлиқ эканлиги асосланди.

Шунингдек, мақола доирасида хорижий тажриба ўрганилиб, ривожланган давлатларда тижорат банклари инвестиция фаолиятининг самарали механизмлари аниқланди. Жумладан, ривожланган мамлакатларда банклар инвестиция фаолиятини диверсификациялаш, лойиҳавий молиялаштиришни ривожлантириш, инвестиция рискларини суғурталаш, фонд бозори инструментларидан кенг фойдаланиш ва рақамли технологияларни жорий этиш орқали юқори самарадорликка эришмоқда. Ушбу тажриба Ўзбекистон банк тизими учун ҳам муҳим амалий аҳамиятга эга эканлиги қайд этилди. Инвестиция фаолияти самарадорлигини баҳолаш бўйича услубий ёндашувлар таҳлили эса банк инвестиция сиёсати самарадорлигини баҳолашда даромадлилик, риск даражаси, қайтарувчанлик, портфель сифати ва ликвидлик кўрсаткичларини уйғун ҳолда қўллаш зарурлигини кўрсатди.

Хулоса қилиб айтганда, банк инвестиция фаолиятини такомиллаштириш мамлакат иқтисодиётининг инвестицион жозибадорлигини ошириш, иқтисодий ўсишни таъминлаш ва банк тизимининг молиявий барқарорлигини мустаҳкамлашнинг муҳим шартларидан бири ҳисобланади. Шу боис, банк инвестиция фаолиятини ривожлантиришга қаратилган

илмий асосланган ёндашувлар ва амлий чора-тадбирларни изчил амалга ошириш бугунги кунда долзарб вазифалардан бири бўлиб қолмоқда.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги Қонуни.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Инвестициялар ва инвестиция фаолияти тўғрисида”ги Қонуни.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Қимматли қоғозлар бозори тўғрисида”ги Қонуни.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг банк-молия тизимини ислоҳ қилиш, инвестиция фаолиятини рағбатлантириш ва иқтисодиёт тармоқларини молиявий қўллаб-қувватлашга оид фармон ва қарорлари.
6. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг тижорат банклари ликвидлилиги, капитал етарлилиги, активлар сифати ва рискларни бошқаришга оид меъёрий ҳужжатлари.

II. Дарсликлар, ўқув қўлланмалар ва монографиялар

7. Абдуллаева Ш.З. Банк иши. – Тошкент: IQTISOD-MOLIYA, 2018.
8. Абдуллаева Ш.З. Пул, кредит ва банклар. – Тошкент: IQTISOD-MOLIYA, 2021.
9. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021.
10. Лаврушин О.И. Банковское дело. – Москва: КноРус, 2021.
11. Лаврушин О.И. Деньги, кредит, банки. – Москва: КноРус, 2020.
12. Жуков Е.Ф. Банки и банковские операции. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2019.
13. Балабанов И.Т. Банки и банковское дело. – Санкт-Петербург: Питер, 2018.
14. Ковалев В.В. Инвестиции. – Москва: Проспект, 2020.
15. Бочаров В.В. Инвестиции. – Санкт-Петербург: Питер, 2018.
16. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – Киев: Ника-Центр, 2017.
17. Шарп У., Александер Г., Бэйли Дж. Инвестиции. – Москва: ИНФРА-М, 2019.
18. Роуз П.С. Банковский менеджмент. – Москва: Дело ЛТД, 2019.
19. Мишкин Ф.С. Экономика денег, банковского дела и финансовых рынков. – Москва: Вильямс, 2018.
20. Fabozzi F.J. Investment Management. – New York: McGraw-Hill, 2018.
21. Saunders A., Cornett M.M. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. – New York: McGraw-Hill, 2019.
22. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. – Boston: Pearson, 2021.
23. Rose P.S., Hudgins S.C. Bank Management and Financial Services. – New York: McGraw-Hill, 2020.
24. Bodie Z., Kane A., Marcus A.J. Investments. – New York: McGraw-Hill, 2021.

III. Илмий мақолалар, ҳисоботлар ва статистик манбалар

25. OECD. OECD Investment Outlook. – Paris: OECD Publishing, 2022.
26. World Bank. World Development Report. – Washington, D.C.: World Bank, 2022.
27. IMF. Global Financial Stability Report. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2023.
28. Basel Committee on Banking Supervision. Core Principles for Effective Banking Supervision. – Basel, 2019.
29. Basel Committee on Banking Supervision. Guidelines on Risk Management. – Basel, 2021.

30. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг йиллик ҳисоботлари ва статистик бюллетенлари.
31. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика агентлиги маълумотлари.
32. Ўзбекистон тижорат банкларининг йиллик молиявий ҳисоботлари.
33. Тижорат банкларининг инвестиция фаолияти, инвестицион кредитлаш ва рискларни бошқаришга бағишланган маҳаллий ва хорижий илмий мақолалар.
34. CyberLeninka электрон илмий базаси материаллари.
35. Zenodo халқаро илмий репозиторийси материаллари.
36. yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz
37. Google Scholar, ResearchGate ва бошқа илмий платформалардаги мақолалар ва тадқиқотлар.